

Monumentalbygg med lavtliggende høykultur

Tar du med deg teaterkikkerten til Bjørvika i dag, er det lite annet enn biler å se på. Men til neste år settes spaden i jorda og om noen år kan du stikke tåa i vannet fra operaplassen for å sjekke badetemperaturen. Hvis Stortinget vil.

TEKST: PER-BØRGE MOLTUBAKK ILLUSTRASJONER: SNØHETTA

Det eneste som i dag vitner om at noe stort er i emning, er Hotell Opera. Litt lenger ut i vika skal det etter planene settes punktum i 2008 for en uendelig lang norsk samfunnsdebatt, snart 100 år etter at ønsket om nytt operabygg kom opp for første gang i 1917.

– Status for operaprojektet er at vi nå har levert forprosjektet i henhold til avtalt framdrift, og i forhold til de forutsetningene som forelå. Dette omfatter funksjonalitet, kostnader og areal – og er gitt så presist som det kan gjøres på det stadiet vi arbeider på nå, opplyser prosjektdirektør Roar Bjordal i Statsbygg. Alt ligger dermed til rette for at vårens endelige stortingsbehandling kan gjennomføres med egen proposisjon slik det ble forutsatt da Stortinget vedtok å starte arbeidet i 1999. Underlaget Kulturdepartementet trenger for å kunne legge fram proposisjonen om ny opera er klart. Hoveddelen av den oppgaven Statsbygg så langt har fått, er dermed utført. Bare mindre detaljer gjenstår.

– Vi kan nå se tilbake og kvittere for utført arbeid, for så å se framover og forbedre prosjektet dersom Stortinget nå vedtar at ny opera skal bygges slik forprosjektet legger opp til, sier Bjordal. Han tror sjansene for at så skjer, er store.

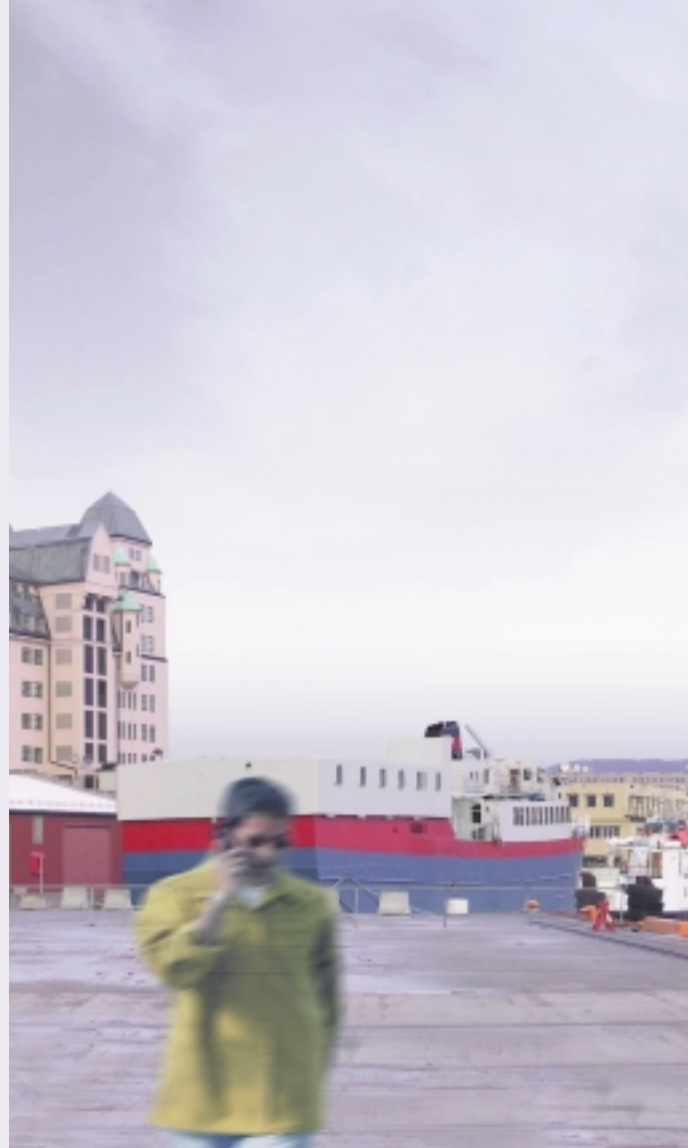
OPPSTART I JANUAR 2003? – Det er selvsagt alltid mulig å velge andre løsninger dersom det er dette politikerne ønsker. Det har jeg et avslappet forhold til. Men jeg tror ikke de kommer til å gjøre det. Jeg tror grunnlaget Stortinget ønsker nå foreligger, sier han. Og kommer det et avgjørende vedtak, vil byggearbeidene starte i januar neste år. Det første forberedende arbeidet med riving av bygninger og omlegging av trafikken i området skal gjennomføres til høsten.

Utgangspunktet for Stortinget var en kostnadsramme på 2,05 milliarder kroner (99-kroner). Prisstigningen i byggebransjen som siden da har vært på ca. 20 prosent er ikke medregnet.

– Dette var et tall der alt av marginer og reserver var tatt ut. Det er slik store prosjekter skal vurderes kostnadsmessig og etter Finansdepartementets føringer. Reserver som skal legges inn i prosjektet, besluttes på et mer overordnet plan og vil være delt i to; en del vil Statsbygg disponere, mens den andre disponeres på departementsnivå, forklarer Bjordal. Når det gjelder Dovre-gruppens eksterne analyse og vurdering av prosjektet, som er gjort på oppdrag av Finansdepartementet og Kulturdepartementet, peker Bjordal på at denne er gjort ut fra andre forutsetninger enn Statsbyggs.

– Det er ikke unaturlig at Dovre-gruppen føler det ligger større usikkerhet i prosjektet enn vi som har arbeidet med det gjør.

«Den nye operaen vil være en bygning som kommer og tar plass i byen, men som når byggearbeidene er over, gir plassen tilbake til publikum.»

Når de skal vurdere usikkerhetsutslaget på ett element, blir det større enn for oss som kjenner det, sier Bjordal. Han uttrykker en viss forbauselse over at en fra Dovre-gruppens side ikke har gått tyngre inn i det tallmaterialet og de beregningene som Statsbyggs rådgiver på dette området har gitt, og som også ligger til grunn for kostnadsgrunnlaget som Statsbygg bruker.

– De har behandlet kostnadene på en generell og statistisk måte. Vi gjør våre analyser på en litt annen måte, så metoden kan også være en grunn til at de kommer fram til andre tall enn oss, sier prosjektdirektøren.

Forprosjektet er veldig likt konkurranseutkastet fra Snøhetta. Slik publikum kommer til å oppleve det, er det kun små endringer. Vinnerutkastets idé og konsept er beholdt. Det samme gjelder også hovedfunksjonene. Fagfolk vil derimot kunne se forskjeller.

– Det som først og fremst skiller, er graden av bearbeidelse. Mange funksjoner er nå løst som det ikke er naturlig å løse i et konkurranseutkast. Vi har blant annet forenklet grunnarbeidene, og går ikke så tungt inn i grunnen som man opprinnelig trodde var nødvendig, forteller han.

USIKKERHETSMOMENT Som i utbyggingsprosjekter ellers, er også grunnen det største usikkerhetsmomentet i Bjørvika. Det er gjennomført grundige geotekniske undersøkelser og kartlegginger. Det er fra 30 til 55 meter ned til grunnfjellet, og imellom er det løs leire som ikke vil tåle den belastningen operaen vil forårsake. Det er derfor ikke overraskende at konstruksjoner i Bjørvika som kun hviler på leire siger.

– Det er til dels store bevegelser. Jeg vet ikke hvor mye Bispelokket har forskjøvet seg, men det sies at asfalten har en tykkelse på mellom en og to meter, ler Bjordal og peker på at når operabygget får hvile på pæler som er slått ned i grunnfjellet, er dette en trygg løsning.

– Bruk av pæler er en kostbar løsning, men kostnadene er forutsigbare. Teknikken er brukt i dette området tidligere, sier han.

I arbeidet er det brukt fire ulike eksterne prosjekteringsgrupper på de fire områdene arkitektur, engineering, akustikk og teaterteknikk.

– Samarbeidsmiljøet har vært bra og rådgiverne våre har arbeidet godt og levert til avtalt tid. Vi føler vi har kontroll på kostnadsanslaget, forteller Bjordal. Prosjektlederen har erfaring med prosjekter i denne størrelsen og hadde ansvaret for hovedflyplassen på Gardermoen i den samme fasen. Sluttregningen her ble som det var budsjettert, men dette kom i skyggen av de store kostnadene knyttet til flygtunnelen.

– Kostnadstallene vi opererer med i dette prosjektet er nøkterne. Tallene bygger på at alt kan løses etter planen. Slik får en et basis kostnadstall. Erfaring tilsier at nye utfordringer vil oppstå i et så komplisert byggeprosjekt, men vi vet ikke hvor de kommer, men at de krever ressurser, sier Bjordal og presiserer: – Operaen er ikke et standard bygg. Det skal vi ha respekt for og være ydmyk overfor oppgaven, samtidig som vi prøver å utnytte hva andre har lært.

Operaplanleggerne har derfor fått med seg noen studieturer med operabesøk. Selv vil ikke Roar Bjordal ut med hvor mange operaer han hadde sett før han gikk i gang med dette prosjektet.

Monumentale naboer: Havnelageret (t.v.), Postgirobygget og Hotell Opera blir den nye Operaens største naboer.

–Vi var på studietur i Berlin med befaringer om dagen og forestillinger om kvelden i tre dager på rad. Etter hjemkomsten bar det rett på ballettforestilling. Det ble nesten litt i meste laget, ler Bjordal. Og at opera er populært kan han bekrefte: En av forestillingen de overvar i Berlin var faktisk så populær at det foregikk svartebørshandel med billetter utenfor.

GODT SAMARBEID MED ENSEMBLET Mange utenforstående har trodd at det ville være en spesiell utfordring å ha et helt operaensemble involvert i prosjektet som brukergruppe.

–Det som er tilfellet er imidlertid det motsatte. De har organisert seg godt, opptrådt uvanlig ryddig og imponert meg, roser Bjordal. Samarbeidet har vært godt og nært. Brukergruppen er dermed trukket sterkere med enn det som er vanlig.

– Det er de som kan opera, vi kan det ikke. Utfordringen har vært at vi ikke alltid har skjont hva de mener og ikke alltid vært flinke nok til å formulere spørsmål slik at vi får ut av brukerne det vi trenger, forklarer Bjordal. Nøkkelspørsmålet her er kommunikasjon mellom parter med helt forskjellig fagspråk. Prosjektlederen forteller at det har vært interessant med andre utfordringer enn en vanligvis får. Det ligger en egen utfordring i å få være med på slike prosjekter, og han regner seg som heldig som får være med på det nye operabygget.

MONUMENTALBYGG FOR ET NYTT ÅRTUSEN

– Konseptet er veldig spesielt. Det blir sannsynligvis det eneste stedet i Oslo sentrum der du kan gå ned til sjøen og stikke foten rett i vannet. Det vil være en bygning som kommer og tar plass i byen, men som når byggearbeidene er over, gir plassen tilbake til publikum. Det er forutsatt at store deler av taket skal kunne brukes. Det er spennende fordi vi i dag bare ser konturene av de mulighetene denne løsningen åpner for. Monumentaliteten ligger ikke i høyden, men i plassering, utbredelse og bruk. Det er dette som er det spesielle, sier Bjordal. Men dette betinger selvsagt også at forholdene rundt legges til rette. Han har tro på at dette etter hvert vil skje og peker på at det er store grep og investeringer en står foran. Dette krever både tyngde og beslutningsvilje.

– Både Oslo kommune og staten må bestemme seg for at nå går vi i gang og satser på Bjørvika. Det holder ikke å pusle litt her og der slik en har gjort til nå, avslutter Bjordal. ■

Opera i Oslo – gjennom tidene

- 1749: Fredrik V gjester Christiania og har med en italiensk operatrupp.
- 1804–12: Det Dramatiske Selskap fremfører flere syngestykker
- 1852–63: Christiania Norske Theater fremfører ofte syngespill
- 1899: Nationaltheatret åpner og fortsetter tradisjonen fra Christiania Norske Theater
- 1917: Tanken om et operahus lanseres for første gang. Stedet er Kontraskjæret i Oslo, og planene var en gave fra skipsreder Christoffer Hannevig.
- 1918: Aksjeselskapet Opera Comique etableres og fram til nedleggelsen i 1921 fremføres 26 operaer.
- 1935: Det Norske Operafond opprettes med formålet å støtte drift av en operascene.
- 1957: Den Norske Opera stiftes som aksjeselskap der staten, Oslo kommune, og Det Norske Operafond er eiere.
- 1959: Den Norske Opera har offisiell innvielse. DNO har fra starten holdt til i Folketeaterbygningen som stod ferdig i 1935. Salen brukes til kino fram til 1952 (Verdensteateret) og teater (Folketeateret 1952–59).
- 1960-tallet: En skisse som arkitekt Håkon Mjelva står bak, viser en avkortet skrå kjegleformet operabygning der Operaen i dag planlegges – på sjøsiden av Oslo Sentralstasjon.
- 1988–89: Statsbygg kommer inn i bildet i forbindelse med nedleggelsen av togtrafikken på Vestbanestasjonen.
- 1990: Vestbaneeiendommen overføres til Administrasjonsdepartementet. Plassproblemene for Operaen i Folketeaterbygningen er kjent og Regjeringen kobler plassbehovet og Vestbanetomta sammen. Arbeidet med denne tomte avbrytes i september 1990 på grunn av regjeringsskifte.
- 1991: Rapporten «Nytt operabygg i Oslo» foreligger. Etter en utsiling ble følgende tomter stående igjen som interessante: Vestbanen, Kontraskjæret, Festningsplassen, Bjørvika, Stiklestadkvartalet og Tøyen.
- 1993: Stortinget behandlet for første gang operaspørsmålet.
- 1999: Endelig valg av tomtealternativ til ny opera skjer ved Stortingets behandling av St prp nr 48 (1998–99): «Det bygges et nytt operahus i Bjørvika».
- 2002: Forprosjekt med kostnadsramme og usikkerhetsavsetninger legges fram for Stortinget til behandling. Endelig sum må justeres før prisstigning og kroneverdi.